

ضمیر

ضمیر: جانشین اسم است و به جای اسم آورده می شود و به دو دسته ضمیر منفصل و ضمیر متصل تقسیم می شود.

۱- ضمیر منفصل

الف) ضایر منفصل مرفوعی عبارتند از:

مذکر		مؤنث		مذکر		مؤنث		معنی	
مفرد		مثنی		جمع		مفرد		معنی	
هو	هما	آنها	آنها	آنها	آنها	او	هی	تو	انت
آنها	آنها	آنها	آنها	آنها	آنها	او	هی	تو	انت
هم	هم	آنها	آنها	آنها	آنها	او	هی	تو	انت
جمع	هم	آنها	آنها	آنها	آنها	او	هی	تو	انت

نکات طلایی

نکته ۱: ضایر منفصل مرفوع نقش مبتدا دارند و محلاً مرفوع هستند، مانند:

هم جالسون .	انا تلمیذ.	نحن تلمیذ.
مبتدا خبر	مبتدا خبر	مبتدا خبر

نکته ۲: ضمیر منفصل مرفوع غیر از مبتدا می تواند ضمیر فصل و ضمیر تأکید هم باشد (توضیح کامل در بحث جمله اسمیه داده خواهد شد).

نکته ۳: ضمیر متکلم «انا» برای مفرد مذکر و مفرد مؤنث بکار می رود ، مانند: انا تلمیذ : من دانش آموزم

انا تلمیذة: من دانش آموزم

نکته ۴: ضمیر نحن برای مثنی مذکر و مؤنث و همچنین جمع مذکر و مؤنث بکار می رود، مانند:

نحن تلمیذان	نحن تلمیذ
نحن تلمیذاتان	نحن تلمیذات

نکته ۵: ضایر هو – هی در صورتی که مرجع آنها غیر عاقل باشد به صورت آن ترجمه می شوند

ب) ضایر منفصل منصوب : که همگی دارای لفظ "ایا" هستند (در جمله مفعول هستند)

ایّاهُ : او را	ایّاها : او را	ایّاگ : تو را	ایّاک : تو را
ایّاها : ایشان را	ایّاها : ایشان را	ایّاکا : شما را	ایّاکا : شما را
ایّاهم : ایشان را	ایّاهن : ایشان را	ایّاکن : شما را	ایّانا : ما را

نکته ۶: این ضمایر همیشه نقش مفعول به دارند و محلا منصوب هستند

ایّاگعبُدْ - اَنْ اَرْضی واسعه فِیایِیْ فَأَعْبُدون
 مفعول به فعل و فاعل مفعول به
 همانا سرزمین من وسیع است پس تنها مرا عبادت کنید.

نکته ۷: این ضمایر معمولا در جمله نشانه تأکید هستند و حکایت از حصر دارند.

۲- ضمایر متصل

الف (ضمایر متصل مرفوع : ضمیری هستند که فقط به آخر فعل ماضی مضارع و امر اضافه می شوند و نقش فاعل یا نایب فاعل ... دارند

جلسا - یجلسان - إجلسا (فاعل)

جلسوا - یجلسون - إجلسوا

جلسن - یجلسن - إجلسن

ضمایر مشترک بین ماضی - مضارع - امر	ضمایر مشترک بین مضارع و امر	ضمایر مختص ماضی
ا	ی	تِ ت
و		تما تما
ن		تم تن
		تُ ث
		نا نا

نکته ۱: ت ساکن در صیغه ی مفرد مؤنث غایب ماضی (للغائبة) علامت مؤنث است نه ضمیر و نقشی نمی گیرد، مانند: ذهبت-

جلسة المعلمة .
فعل فاعل

نکته ۲: فعل های مضارع که به (ون - ان - ين) ختم می شوند در آنها به ترتیب (و - ا - ی) ضمیر متصل هستند و نقش فاعل

دارند، مانند: يجلسون .

فعل فاعل

ب) ضایر متصل منصوب و مجرور : که به هر سه قسم کلمه (اسم ، فعل و حرف) می چسبند. و عبارتند از :

مؤنث

مذكر

غایب

مخاطب

ها (ش - او را)	ه (ش - او را)
هما (شان - ایشان را)	هما (شان - ایشان را)
هنَّ (شان - ایشان را)	هم (شان - ایشان را)
کِ (ت - تو را)	ک (ت - تو را)
کما (تان - شما را)	کما (تان - شما را)
کنَّ (تان - شما را)	کم (تان - شما را)

متکلم وحده	ی : م - مرا
متکلم مع الغير	نا: مان - ما را

نکات طلایی

نکته ۱: ضایر متصل اگر به آخر اسم متصل شوند مضاف الیه و محلاً مجرور هستند، مانند: کتابه : کتابش.
مضاف

نکته ۲: ضایر متصل اگر به آخر فعل متصل شوند مفعول به هستند و محلاً منصوب می شوند، مانند: ضربه علی.
مفعول

نکته ۳: ضایر متصل اگر به آخر حروف مشبیه بالفعل (لأن - أن ..) متصل شوند. اسم حرف مشبیه بالفعل محسوب می شوند.

مانند: آته طالب.

نکته ۴: ضایر متصل اگر به آخر حروف جرّ اضافه شوند، محلاً مجرور به جرّ هستند، مانند: الیک - منه - لهم.

نکته ۵: ضایر فوق اگر به فعل متصل شوند ضایر متصل نصبی و اگر به آخر اسم و حرف جر متصل شوند ضایر متصل جری نام دارند.

نکته ۶: معمولاً هرگاه یک فعل ۲ ضایر با هم می‌گیرد اولی فاعل و دومی مفعول است، مانند:

شاهد تُحْفی الشارع: او را در خیابان دیدم جَعَلْتُكَامِيناً علی اسراری

فعل فاعل مفعول جار و مجرور

چگونگی تشخیص ضایر «نا» ی رفعی از «نای» نصبی:

ماضی + نا در صورت ساکن بودن حرف قبل از «نا» ضایر «نا» نقش فاعل دارد، مانند: کُنْتُنا - عَلَمُنَا

فعل + نا در صورت متحرک بودن حرف قبل نقش مفعول دارد، مانند: عَلَمُنَا - ضَرَبْنَا

مضارع + نا نقش مفعول به دارد مانند: یُکْرِمُنَا

امر + نا نقش مفعول به دارد: اِرْحَمْنَا اِضْرِبْنَا

امر

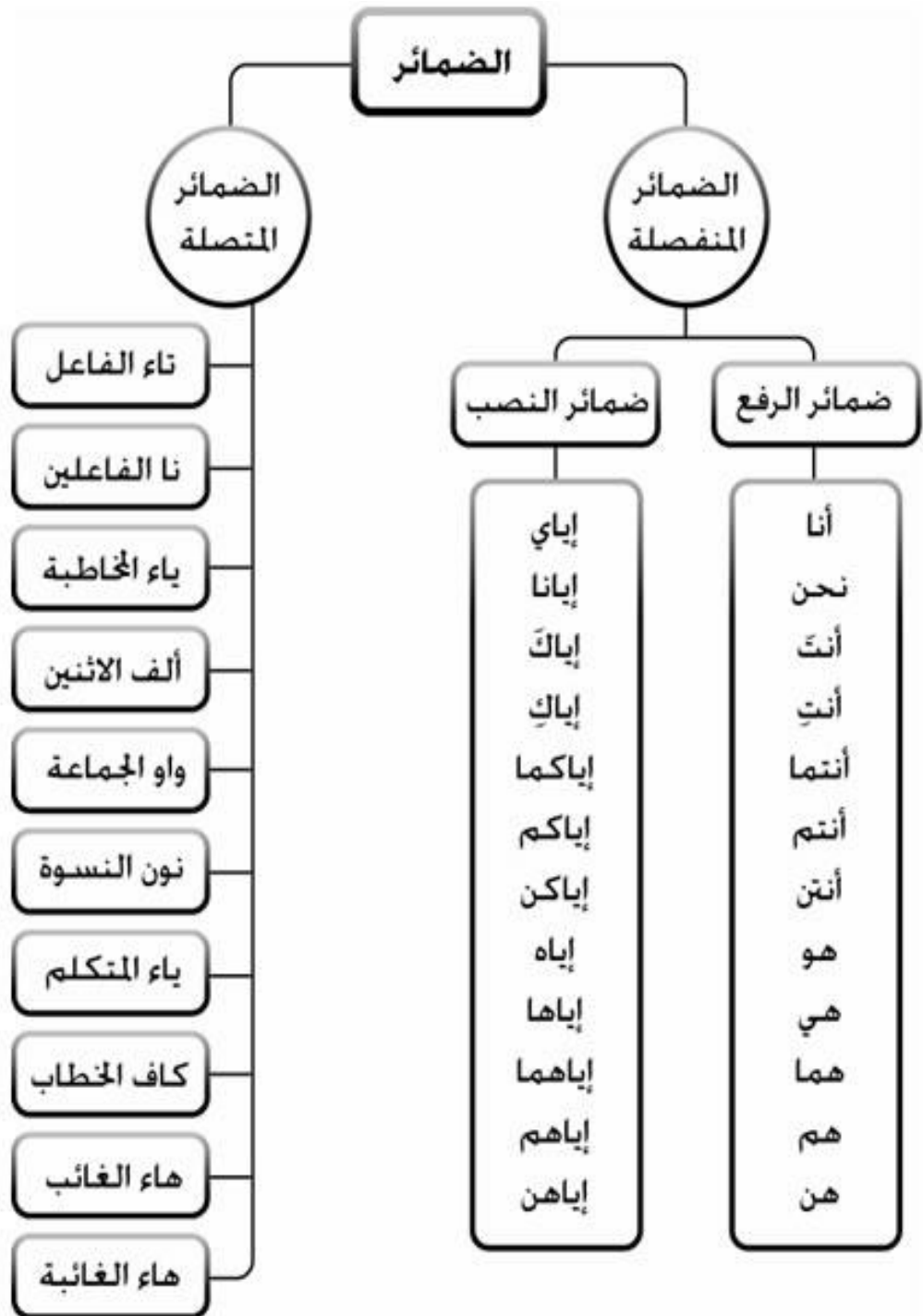
امر

نون وقایه: هرگاه ضایر متصل متلکم وحده «ی» به آخر کلمه متصل شود بین آن دو نون مسکوری (نِ) می‌آید که نون وقایه نام دارد.

ضرب + ی = ضَرِبْنِیَالْمَعْلَمَ = معلم مرا زد - معلّمتی عَتِی -

فعل مفعول فاعل

ادرکنی - امر - یَنْصُرْنِی = خدا مرا یاری می‌کند.

شكل رقم (1.8) يبين الضمائر المنفصلة والمتصلة